त्रिपृष्ठो नाकपृष्ठो वा अप्सरःशान्तिनिर्वृती ।
आनन्दोऽथ प्रमोदश्च स्वर्गाः शृङ्गे च मध्यमे ॥
श्वेतश्च पौष्टिकश्चैव उपशोभनमन्मथौ ।
आह्लादः स्वर्गराजश्च स्वर्गाः शृङ्गे तु पश्चिमे ॥
निर्म्ममो निरहङ्कारः सौभाग्यश्चातिनिर्म्मलः ।
स्वर्गाश्चैते द्विजश्रेष्ठ पूर्व्वशृङ्गे समर्थिताः ॥
एकविंशत्यमी स्वर्गा निविष्टा मेरुमूर्द्धनि ॥*॥
अहिंसादानकर्त्ता च यज्ञानां तपसां तथा ।
तेषु तेषु वसन्ति स्म जनाः क्रोधविवर्ज्जिताः ।
जलप्रवेशी चानन्दं प्रमोदं वह्निसाहसः ॥
भृगुप्रपाते सौम्यस्तु रणे चैवास्य निर्म्मलः ॥
अनशने तु संवासे मृतो गच्छेत्त्रिपिष्टपम् ।
क्रतुयाजी नाकपृष्ठमग्निहोत्री च निर्वृतिम् ॥
तड़ागकूपकर्त्ता च लभते पौष्टिकं द्विज ।
सौवर्णदायी सौभाग्यं लभेत् स्वर्गं महातपाः ॥
शीतकाले महावह्निं प्रज्वालयति यो नरः ।
सर्व्वसत्त्वहितार्थाय स्वर्गं चाप्सरसं लभेत् ॥
हिरण्यगोप्रदानेन निरहङ्कारमाप्नुयात् ।
भूमिदानेन शुद्धेन लभते शान्तिकं पदम् ॥
रौप्यदानेन शुद्धेन स्वर्गं गच्छति निर्म्मलम् ।
अश्वदानेन पुण्याहं कन्यादानेन मङ्गलम् ॥
द्विजेभ्यस्तर्पणं कृत्वा दत्त्वा वस्त्राणि भक्तितः ।
श्वेतन्तु लभते स्वर्गं यत्र गत्वा न शोचति ॥
कपिलागोप्रदानेन परार्द्धञ्चानुभूयते ।
गोवृषस्य प्रदानेन स्वर्गं मन्मथमश्नुते ॥
स पुमान् स सरित्स्नायी तिलधेनुप्रदस्तथा ।
छत्रोपानहदाता च स्वर्गं तत्फलशोभनम् ॥
देवायतनकर्त्तारो शुश्रूषणपरस्तथा ।
तीर्थयात्रापरश्चैव स्वर्गराजे महीयते ॥
एकान्नभोजी यो मर्त्यो नक्तभोजी च नित्यशः
उपवासी त्रिरात्राद्यैः शान्तस्वर्गं शुभं लभेत् ॥
सरित्स्नायी जितक्रोधो ब्रह्मचारी दृढ़व्रतः ।
निर्म्मलं स्वर्गमाप्नोति तथा भूतहिते रतः ।
विद्यादानेन मेधावी निरहङ्कारमाप्नुयात् ॥
येन येन हि भावेन यद्यद्दानं प्रयच्छति ।
तत्तत् स्वर्गमवाप्नोति यद्यदिच्छति मानवः ॥
यस्तु सर्व्वाणि दानानि ब्राह्मणेभ्यः प्रयच्छति ।
संप्राप्य न निवर्त्तेत दिवं शान्तमनामयम् ॥
शृङ्गन्तु पश्चिमं यच्च ब्रह्मा तत्र स्थितः स्वयम् ।
पूर्व्वशृङ्गे स्वयं विष्णुर्मध्ये चैव शिवः स्थितः॥"
इति नारसिंहे । ३० । १४—४५ ॥
अन्यत् कौर्म्मे ४२ । ४३ अध्याययोः वाराहे-
रुद्रगीतासु च द्रष्टव्यम् ।

सुम्पलुण्ठः, पुं, कर्पूरकः । इति शब्दचन्द्रिका ॥

सुम्भः, पुं, देशविशेषः । इति शब्दरत्नावली ॥

सुयामुनः, पुं,(शोभनं अतिप्रियं यामुनं यमुना-सम्बन्धि जलं यस्य ।) विष्णुः । वत्सराजः । प्रासादः । अद्रिविशेषः । इति हेमचन्द्रः ॥ मेघविशेषः । इति मेदिनी ॥

सुयोधनः, पुं, (सुखेन युध्यतेऽसौ । सु+युध+युच् ।) दुर्य्योधनराजः । इति त्रिकाण्डशेषः ॥ यथा, महाभारते । १ । १५५ । ३५ ।
"शीघ्रं गच्छाम भद्रं ते न नो विद्यात् सुयोधनः ॥")

सुर, श भैश्वर्य्ययोः । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (तुदा०-पर०-अक०-सेट् ।) दन्त्यादिः । श, सुरति सोरिता सुषोर सुसोर । भा, दीप्तिः । ऐश्यं ऐश्वर्य्यम् । इति दुर्गादासः ॥

सुरः, पुं, (सुष्ठु राति ददात्यभीष्टमिति । रा+कः । यद्वा, सुरति शोभते इति । सुर+इगुपधेति कः । यद्वा, सुनोतीति । षुञ् अभिषवे+"सुसूधाञ्गृधिभ्यः क्रन् ।"उणा०२।२४। क्रन्।) देवः । इत्यमरः ।१।१।७॥ (यथा, रघुः ।३।५६।
"चुकोप तस्मै स भृशं सुरश्रियः
प्रसह्य केशव्यपरोपणादिव ॥"
सूर्य्यः । पण्डितः । इति केचित् ॥ (स्वरः । यथा, महाभारते ।१३ । ८५ । ९१ ।
"लक्षणानि सुरास्तोमा निरुक्तं सुरपङ्क्तयः॥")

सुरकरीन्द्रदर्पापहा, स्त्री, (सुरकरीन्द्रस्य ऐरावतस्य दर्पं हन्तीति । हन+डः । टाप् ।) गङ्गा । यथा,—
"भगीरथपथानुगा सुरकरीन्द्रदर्पापहा
महेशमुकुटप्रभा गिरिशिरःपताका सिता ।
सुरासुरनरोरगैरजभवाच्युतैः संस्तुता
विमुक्तिफलदायिनी भगवती स्वयं राजते ॥"
इति कल्किपुराणे ३४ अध्यायः ॥

सुरकारुः, पुं, विश्वकर्म्मा । सुराणां कारुः शिल्पीति बहुव्रीहिसमासनिष्पन्नः ॥

सुरकृता, स्त्री, (सुरेण कृता ।) गुड़ची । इति राजनिर्घण्टः ॥

सुरक्तः, त्रि, (सु+रञ्ज+क्तः ।) शोभनरागयुक्तः । अतिशयरक्तविशिष्टः । अत्यनुरक्तः । इति केचित् ॥

सुरक्तकः, पुं, (सुरक्त+संज्ञायां स्वार्थे वा कन्।) कोषाम्रः । स्वर्णगैरिकम् । इति राजनिर्घण्टः ।

सुरखण्डनिका, स्त्री, वीणाभेदः । इति शब्दरत्नावली ॥ सुरमण्डलिका इति पाठान्तरम् ॥

सुरगण्डः, पुं, रोगविशेषः । इति भूरिप्रयोगः ॥ राजगाँड़ इति भाषा ॥

सुरगुरुः, पुं, (सुराणां गुरुः ।) बृहस्पतिः । इति त्रिकाण्डशेषः ॥ (यथा, कथासरित्सागरे । ११५ । ७२ ।
"ततो मुक्त्वा रणं देवसैन्येऽपीन्द्रमनुद्रुते ।
निनाय ब्रह्मभवनं भीतः सुरगुरुः शचीम् ॥"
देवपूज्ये, त्रि । यथा, महाभारते ।१।१ । ३२ ।
"यस्मात् पितामहो जज्ञे प्रभुरेकः प्रजापतिः।
ब्रह्मा सुरगुरुः स्थाणुर्म्मनुः कः परमेष्ठ्यथ ॥")

सुरग्रामणीः, पुं, (सुराणां ग्रामणीर्नेता ।) इन्द्रः । इति त्रिकाण्डशेषः ॥

सुरङ्गं, क्ली, (सुष्ठु रङ्गो यस्मात् ।) हिङ्गुलम् । पत्तङ्गम् । इति राजनिर्घण्टः ॥

सुरङ्गः, पुं, (सुष्ठु रङ्गो यस्मात् ।) नागरङ्गः । इति राजनिर्घण्टः ॥ गर्त्तविशेषः । इति सुरङ्गयुक्-शब्ददर्शनात् ॥

सुरङ्गदं, क्ली, (सुष्ठु रङ्गं ददातीति । दा+कः ।) पत्तङ्गम् । इति राजनिर्घण्टः ॥

सुरङ्गधातुः, पुं, (सुष्ठु रङ्गो यस्मात् तादृशो धातुः ।) गैरिकम् । इति राजनिर्घण्टः ॥

सुरङ्गयुक्, [ज्] पुं, (सुरङ्गं युनक्तीति । युज्+क्विप् ।) सुरङ्गं कृत्वा अपहरति यः । यथा,—
"कुजम्भिलः सुरङ्गाहिरघश्चौरः सुरङ्गयुक् ॥"
इति शब्दरत्नावली ।)

सुरङ्गा, स्त्री, सन्धिः । सौँघ इति भाषा । इति हलायुधः ॥ कैवर्त्तिका । इति राजनिर्घण्टः ॥

सुरङ्गिका, स्त्री, मूर्व्वा । इति राजनिर्घण्टः ॥

सुरङ्गी, स्त्री,(सुष्ठु रङ्गो यस्याः । ङीष् ।) काकनाशा । इति राजनिर्घण्टः ॥ रक्तशोभाञ्जनः । इति रत्नमाला ॥

सुरजःफलः, पुं, (सुष्ठु रजो यत्र तादृशं फलं यस्य ।) पनसवृक्षः । इति भूरिप्रयोगः ॥

सुरजनी, स्त्री, (सुशोभना रजनी ।) रात्रिः । इति शब्दचन्द्रिका ॥

सुरज्येष्ठः, पुं, (सुरेषु ज्येष्ठः । ब्रह्मा । इत्यमरः । १ । १ । १६ ॥

सुरञ्जनः, पुं,(सुष्ठु रञ्जयतीति । रञ्ज+णिच्+ल्युः ।) गुवाकवृक्षः । इति त्रिकाण्डशेषः ॥

सुरतं, क्ली, (सुष्ठु रतं रमणं यत्र ।) निधुवनम् । इति मेदिनी ॥ (यथा, कुमारे । १ । १० ।
"भवन्ति यत्रौषधयो रजन्या-
मतैलपूराः सुरतप्रदीपाः ॥")
सुरते वर्णनीयानि । यथा,—
सुरते सात्त्विका भावाः शीत्काराः कुट्मलाक्षता ।
काञ्चीकङ्कणसञ्जीररवाधरनखक्षतिः ॥"
इति कविकल्पलतायाम् १ स्तवके ३ कुसुमम्॥
दयालौ, त्रि । इत्यमरटीका सारसुन्दरी ।३। १ । १५ ॥ अत्रार्थे सूरतः इति पाठः साधुः ॥ क्रीड़ायुक्तः । इति उणादिवृत्तौ उज्ज्वलदत्तः । ५ । १४ ॥)

सुरतताली, स्त्री, (सुरतं तालयतीति । तल+णिच्+अण् । गौरादित्वात् ङीष् ।) दूती । शिरस्रक् । इति मेदिनी ॥

सुरता, स्त्री,(सुराणां भावः समूहो वा । सुर+तल् ।) देवत्वम् । इति मेदिनी ॥ (यथा, महाभारते । ५ । ९८ । १४ ।
"भवनं पश्य वारुण्यं यदेतत् सर्व्वकाञ्चनम् ।
यत् प्राप्य सुरतां प्राप्ताः सुराः सुरपतेः सखे॥")
सुरसमूहः । इति व्याकरणम् ॥ (सुष्ठु रता । अप्सरोविशेषः । यथा, महाभारते ।१।६५।५१।
"केशिनी च सुवाहुश्च सुरता सुरजा तथा ॥")

सुरतोषकः, पुं,(सुरान् तोषयतीति । तुष्+णिच्+ण्वुल् ।) कौस्तुभमणिः । इति शब्दरत्नावली ॥ देवप्रीतिकारके, त्रि ॥

सुरथः, पुं, चन्द्रवंशीयचैत्रराजपुत्त्रः । यथा,—
श्रीनारायण उवाच ।
"अत्रिश्च ब्रह्मणः पुत्त्रस्तस्य पुत्त्रो निशाकरः ।